

4. HAFTA

ANKARA SAVAŞI, FETRET DEVRİ VE DEVLETİN YENİDEN KURULUŞU

ÖNERİLEN OKUMALAR:

- Sander, Oral, 2. Bölümün başından “Avrupa’da Üstünlük” altbaşlığına kadar.
- Timur, Taner, -2. Bölümün başından, “Fatih Sultan Mehmet” altbaşlığına kadar.
- İnalçık, Halil, “Osmanlı Fetih Yöntemleri”, **Söğüt’ten İstanbul’a**, s.443-472.
- Jennings, Ronald C., “Gazi Tezi Üzerine Bazı Düşünceler”, **Söğüt’ten İstanbul’a**, s. 429-441.
- Rhoads, Murphey, “Fatih Dönemi İç ve Dış Politikası”, **Osmanlı Ansiklopedisi**, C.1, s. 239–257.

BU HAFTA ÖĞRENECEKLERİMİZ

- Osmanlı Devleti’nin I. Murad ve Yıldırım Bayezid dönemlerinde Anadolu’daki ve Rumeli’deki toprak kazanımları ve toprak kazanımı yöntemleri anlatılacaktır.
- Yıldırım Bayezid’in Osmanlı Devleti’nin yönetim sisteminde yaptığı yenilikler üzerinde durulacaktır.
- Ankara Savaşı’nın nedenleri ve sonuçları analiz edilecektir.
- “Fetret Devri” ve Osmanlı Devleti’nin “yeniden kuruluşu” anlatılacaktır.
- II. Murad’ın Balkan devletleriyle ilişkileri üzerinde durulacaktır.
- II. Mehmed’in İstanbul’u (Konstantiniyye) feth edişi ve ardından izlediği dış politika anlatılacaktır.

Osmanlıların Anadolu’daki İlerlemeleri

I.Murad 1364’de Ertenaogulları’nın elinde bulunan Ankara’yı ele geçirdi. Ankara bir çok ticaret yolunun birleştiği noktada bulunuyor, özellikle keçi tüyü (sof) ticareti nedeniyle önemli bir merkez özelliği arz ediyordu. Öte yandan Ankara’nın ele geçirilmesi uçlardan, İslamlaşmış Anadolu’ya doğru ilk genişleme olduğu için de önemlidir. Böylece Osmanlılar Selçukluların ve Moğolların boşalttığı alana ilerlemeye başlamışlardı. Bu genişlemenin en önemli nedenleri, Batıya ilerlemede ve iskanda gerekli insan gücünü elde etmek, ve Batıya ilerlerken Doğu sınırlarından gelebilecek bir tehdit ihtimalini ortadan kaldırmak olarak sayılabilir.

Anadolu’daki genişleme hem savaş, hem tabiyet anlaşmaları, hem de evlilik yoluyla oldu. I. Murad, oğlu Bayezid’i Germiyan Beyi’nin kızıyla evlendirdi. Çeyiz olarak Kütahya ve göller bölgesini aldı. Osmanlılar, Hamidoğulları arazisini ise satın aldılar.

Bu durumda Osmanlı Devleti, Karamanoğullarıyla sınır oldu. Konya başkent olmak üzere Orta Anadolu’da yerleşmiş bulunan Karamanoğulları, Osmanlıların Kütahya ve Ankara’yı ele

geçirmesini tehlikeli buldular. İki taraf arasında, aralıklarla, yaklaşık iki yüzyıl sürecek gerginlik ve çatışma böylece başlamış oldu.

Osmanlılar, Karamanoğulları ve diğer Müslüman beyliklere savaş açarken, savaşın meşru nedenlere dayanmasına çalışmışlardır. Çünkü İslam hukuku, savaşın kimlerle ve nasıl yapılacağı konusunda hükümler içermektedir. Kur'an-ı Kerim'de (Nisa 90) kiminle savaşılıp kiminle savaşılmayacağı açıkça ifade edilmiştir:

“Ancak o kimselere dokunmayın ki, sizinle aralarında anlaşma olan bir kavme sığınmış bulunurlar; yahut ne size karşı harb etmeyi, ne de kendi kavimlerine karşı savaşmayı gönüllerine sığdıramayıp bitaraf olarak size gelmişlerdir. Eğer Allah dileseydi, bunları üzerinize musallat kılardı da sizinle savaşırlardı. O halde sizi bırakıp bir tarafa çekildikleri ve sizinle savaşmayıp barışa yattıkları takdirde de Allah, onların aleyhine sizin için bir tecavüze izin vermemiştir.”

Bu ayete rağmen ulemadan, “Küffara karşı gaza ile meşgul bulunurken geriden taarruz ederek gazilerin vazifesini görmeye engel olanlara karşı harp farz-ı ayndır (her Müslümanın üzerine düşen bir yükümlülüktür)” şeklinde fetva almak suretiyle Osmanlı sultanlarının, Müslüman devletlerle yaptıkları savaşları dinsel açıdan meşrulaştırdıklarını görmekteyiz. Karamanoğulları başta olmak üzere, Müslüman beyliklerle yapılan savaşları bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. İlerleyen dönemde, Akkoyunlular ve Memlükler'le yaşanan çatışmalarda da benzer bir durum söz konusu olacaktır.

I.Murad 1387'de Konya yakınlarında Karamanoğullarını yenecek ve Karaman beyine elini öptürerek onu tabi kılacaktır. Ancak I. Murad'ın ölümü üzerine Anadolu beylikleri ayaklanmıştır. Yeni hükümdar Bayezid ordusuyla hızla Anadolu'ya girerek, önce Aydın, Saruhan, Menteşe, Hamid ve Germiyanoğullarının geri kalan topraklarını alıp, Osmanlı Devleti'ne ilhak etti. Ardından 1391'de Karamanoğulları üzerine yürüdü ve onu barışa mecbur etti. Bilahere Kastamonu civarında Candaroğulları'na son verdi ve burayı da ilhak etti. Bayezid'i Anadolu'da, Sivas Sultanı Kadı Burhaneddin oldukça zorladı. Bu nedenle Osmanlılar, Amasya ve Sivas'ı ele geçiremedi ama geri kalan bölgelerde tam bir hakimiyet sağladı.

Bayezid'in Rumeli'deki Faaliyetleri

Sultan Bayezid Anadolu'daki ayaklanmaları bastırdıktan sonra hızla Rumeli'ye geçti ve Macarların himayesinde Silistre ve Dobruca'ya doğru ilerleyen Eflaklılara karşı harekete geçti. 1393'de Dobruca'yı ele geçirdi. Selanik'i geri aldı (1394). Ardından Erdel ve Eflak'a girdi. Bulgar kralı Şişmanı ele geçirdi. İdam ettirdi ve Bulgar krallığını ortadan kaldırdı (1394). Bu gelişmeler Avrupa'da büyük bir endişeye neden oldu. Papalık'ın çağrısıyla yeni bir Haçlı ordusu toplandı. Venedik donanması Çanakkale Boğazını tuttu. Böylece Anadolu'dan taze asker geçişini engellemeye çalıştılar. Haçlı ordusu da Nikopolis (Niğbolu) önlerine geldi. I. Bayezid 10.000 süvariyle Niğbolu'nun yardımına koştu ve Haçlıları 23 Eylül 1396'da tam bir bozguna uğrattı (Niğbolu zaferi). I. Bayezid'in Niğbolu kalesinin yardımına bu kadar süratle yetişebilmesinden ötürü, kendisine "Yıldırım" lakabı takılacaktır.

Ardından Anadolu'ya dönen Bayezid önce yarım kalan bir işi bitirdi ve 1398'de Kadı Burhanettin Devleti'ni ortadan kaldırdı. Bunu Malatya ve Elbistan'ın alınması izledi. Osmanlılar Erzincan'a kadar uzandı. Bu son hamle Yıldırım'ı, Erzincan'ı kendi hakimiyet bölgesi sayan Timur'la sınırdaş ve çatışma içine soktu.

Anadolu'daki bu yayılmanın doğal sonucu, Osmanlı Devletinin "iki cephele savaş tehdidine açık" bir devlet haline gelmesidir. Bu nitelik takip eden yüzyıllarda da devam edecek, XV. Değişmeyecek, ilerleyen dönemde Timur'un yerini önce Akkoyunlular, daha sonra ise Safeviler alacaktır.

I. Bayezid'in Devlet Anlayışı

Osmanlılar ile Timur Devleti arasında yaşanan Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'da meydana gelen dönemsel parçalanmanın nedenlerini anlayabilmek için Yıldırım Bayezid'in Rumeli ve Anadolu topraklarını yönetim biçimini anlamak lazımdır.

- 1- Bayezid Osmanlı devletini güçlü bir merkezi otoriteye sahip gerçek bir imparatorluk haline getirmeye çalışıyordu. Bu nedenle vassal beylikler üzerindeki denetimini giderek artırmıştı. Balkanlar'da tam hakimiyet için Macaristan'a meydan okudu. Çanakkale Boğazı'ndan geçişleri denetim altına aldı. İstanbul'u ele geçirerek, devletin Anadolu ve Rumeli topraklarının ortasında başkent yapmak istiyordu. (Buna teşebbüs de etti. Anadolu Hisarı'nı yaptırdı).
- 2- Gelişmiş maliye yöntemlerini ilk kez uyguladı. Merkezi bir hazine oluşturmak için merkeze bağlı iyi yetişmiş bir bürokrasi kurdu. Merkezi yönetimi güçlendirme çabaları bir yandan özerk kalmak isteyen beylikleri rahatsız etti,

diğer yandan da merkezden gelecek emir ve talimatlara göre değil (bu dış politika çıkarlarına göre Padişah tarafından alınan kararlardı) alıştıkları biçimde gaza geleneklerine göre hareket etmeye devam etmek isteyen uc komutanlarını rahatsız etti. Sürekli fetih isteyen komutanlar, daha temkinli hareket etmeyi öngören politikalarından rahatsızlardı.

- 3- Merkezi otoriteyi güçlendirmek için Bayezid, Selçuklular döneminde de uygulanan Gulam/Devşirme yöntemini uygulayarak, devlet bürokrasisi içinde Hıristiyan kökenli ve soylu (beyliklerden vs.) ailelerden gelmeyen bir zümrenin önemli kademelere yükselmeleri sağlandı. Bu durum da özellikle Osman Gazi zamanından beri devlete hizmet etmiş köklü aileleri ve Anadolu beyliklerini rahatsız etti. (Devşirme sistemi, Osmanlı Devleti'nde, Batı Avrupa ülkelerindekine benzer bir aristokrasinin olmaması sonucunu da doğuracaktır).
- 4- Bayezid doğrudan kendine bağlı kapıkulu askerlerinin sayısını 7 bine çıkardı. Böylece merkezin hemen yanında güçlü bir ordu kurmaya çalıştı.

I.Bayezid'in bu çalışmaları, bir yandan Ankara savaşından sonra ülkede çalkalanmanın bir nedenidir. Ama diğer yandan da (bürokrasi ve kapıkulu sayesinde) ülkenin, özellikle Rumeli topraklarının parçalanmadan kalabilmesinin bir nedenidir.

Ankara Savaşı

Ankara savaşı 1402'de, Ankara yakınlarındaki Çubuk Ovası'nda gerçekleşti. Savaşı Osmanlı Devleti kaybetti. Savaşın cereyan tarzı askeri tarihin konusudur. Osmanlı Diplomasi Tarihi kapsamında savaşın nedenleri ve sonuçları üzerinde durulacaktır.

Savaşın en önemli sebebi, Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da genişlemesi, merkezi otoritesini güçlendirmesi ve Doğu'da Timur'un hakimiyet alanına taşmasıdır. Anadolu beylikleri, Timur'la işbirliği yaparak Osmanlı Devleti'ne kaybettikleri toprakları geri almak istediler. Timur İran'daki ilerlemesi sırasından ondan kaçarak Osmanlı Devleti'ne sığınan beyleri geri istemiş, Yıldırım ise bunu reddetmiştir. Yıldırım, Cengiz'i hatırlayarak Timur'un mutlaka durdurulması gereken bir güç olarak görmekteydi.

Anlaşmazlıklar artıkça iki hükümdar arasında birbirlerini istiskal edici (aşağılayıcı) mektup alışverişi yaşandı. (I. Selim ile Şah İsmail arasında da benzer bir mektuplaşma ileride yaşanacaktır).

Savaşta Bayezid tutsak düşmüştür. Akıbeti hakkında rivayet muhtelifdir:

- kahrından öldüğü;
- Timur tarafından öldürtüldüğü;
- İntihar ettiği söylenmektedir.

Erken dönem Osmanlı tarihlerinde intihar olasılığı öne çıkmaktadır.

Ankara Savaşı'nın Sonuçları

Anadolu beyliklerinin bir bölümü ayaklandılar. Yıldırım'ın oğulları arasında taht mücadelesi başladı.

Bununla birlikte, Timur'un galibiyetine rağmen Osmanlı ordusu tamamen yok edilemedi. Bu ordu Rumeli'ye geçti. Herhangi bir soylu aileden gelmeyen devşirme bürokrasi ve kapıkulları, Rumeli topraklarında varlıklarını sürdürdü. Bunlar ilerleyen dönemde, şehzade Mehmed (Çelebi) yanında yer alacaklardır.

Ankara Savaşı'ndan sonra yaşanan kaos ortamında (Fetret Devri) ülke Edirne'de Süleyman ve Bursa'da Mehmed arasında ikiye bölündü. Kapıkulu ve bürokrasinin desteklediği Mehmed ağabeyi Süleyman'ı yenerek 1413'te Osmanlı tahtına tek başına oturdu. I.Mehmed (Çelebi Mehmed) devletin ikinci kurucusu sayılabilir.

II. Murad Dönemi

1421'de tahta çıkan II. Murad saltanatının ilk yılları iç karışıklıklara sahne oldu. Anadolu'da Germiyanoglu ve Karamanoglu aileleri, beyliklerine tekrar kavuşmak için isyan ettiler. Hatta Murad'ın küçük kardeşi Mustafa'yı (Hamideli valisi) isyana teşvik edip onu desteklediler. Karamanogulları Hamideli'ni denetim altına aldı. Kastamonu beyi ise Tosya-Kalecik bölgesini ele geçirdi.

II.Murad önce Bizans'ın "Sultan" olarak öne sürmeye çalıştığı Düzme (ya da Düzmece) Mustafa'yı ortadan kaldırdı. 1422'de Osmanlı Devleti'nin yaşadığı karışıklıklardan yararlanıp Gelibolu'yu muhasara eden Bizans'a saldırdı ve İstanbul'u kuşattı.

Ardından Anadolu beylerinin İznik'e Sultan olarak yerleştirdikleri kardeşi Mustafa'nın üzerine yürüdü. Onu idam ettirdi. Karamanoglu ve Candaroglu beyliklerini itaate mecbur etti.

Ankara Savaşı'ndan sonra 1403'de Bizans Selanik'i ele geçirmiş ve 1423'de Venedik'e vermişti. II. Murad Selanik'i geri aldı. Eflak, Sırbistan ve Bosna prenslerini itaate mecbur etti (1428).

Bu dönemde devlet bürokrasisinde statükoyu savunanlarla, hızlı fetih politikalarına devam edilmesini isteyen gaziler arasında yaşanan çekişme iyice su yüzüne çıktı. Murad gazilerin isteğiyle Macaristan'la, Sırbistan ve Eflak üzerinde egemenlik mücadelesine girdi. Bu durum, iç "siyasetin" dış ilişkilere doğrudan bir yansıması olarak değerlendirilebilir. 1437'de Macar kralı Sigsmund'un ölümü üzerine Osmanlı Devleti bölgeye hareket başlattı. Fakat 1440'da Belgrad'ı ele geçirme teşebbüsü, yoğun Macar direnişi nedeniyle başarısızlıkla sonuçlandı.

Bunun ardından Macar kralı Hunyadi Yanoş Osmanlıları Balkanlar'da ciddi bozgunlara uğrattı. Niş ve Sofya'yı ele geçirdi. Edirne'yi tehdit etti. Büyük bir Macar ordusu Zlatice savaşında (1443) Balkan dağlarında son anda durdurulabildi.

Bunun üzerine II.Murad gazileri daha fazla dinlemeyerek barış ve yatıştırma politikasına geri döndü. 1444'de Edirne -bazı kaynaklara göre Segedin- barışını Macar ve Sırlar'la imzaladı. 10 yıl için yapılan anlaşmayla, Sırbistan ve Eflak Osmanlı Devleti'nin elinden çıktı. Macarlar ise Tuna'yı geçmeyecek ve Bulgaristan üzerinde hak iddia etmeyeceklerdi.

"Batı cephesi"ndeki meşguliyeti fırsat bilen Karamanogulları (İbrahim Bey) Anadolu'da Osmanlı topraklarına girdi. Bunun üzerine II. Murad Karamanogulları'nın üzerine yürüyerek, onları bozguna uğrattı. Bunun ardından ani bir kararla tahttan oğlu Mehmed lehine feragat etti 14 yaşındaki Mehmed'in (II. Mehmed) tahta geçmesini fırsat bilen Macarlar; Eflak, Sırbistan, Lehistan ve Papalık'ın desteğiyle Osmanlı Devleti'ne saldırdı. 1444'de Murad, askeri bürokrasi tarafından tekrar tahta çağrıldı. II. Murad'ın tekrar tahta çıkmasından sonra Osmanlı Devleti Varna Savaşı'nı kazandı (1444). Polonya Kralı Ladislas'ın kafası kesildi ve Segedin

Antlaşması metninin yanına asıldı. Bu tutum, anlaşmayla verdiği taahhütlerden dönen bir hükümdarın nasıl bir sonuçla karşılaşacağını başkalarına da göstermek için sergilenmişti.

Varna Savaşı'ndan sonra II. Murad tekrar tahtan feragat etti. Ama, genç padişaha naiblik eden Çandarlı Halil Paşa'nın muhalefetine rağmen, II. Mehmed'in bir yanda Arnavutluk ve Yunanistan'da savaşırken bir yanda da İstanbul'u kuşatma planları yapması üzerine II. Murad 1446'da tekrar tahta çağrıldı. II. Mehmed ile Çandarlı Halil Paşa arasındaki psikolojik savaş, bu dönemde başlamıştır. İstanbul'un fethinden hemen sonra Çandarlı Halil Paşa'nın idam edilmesinin arkasında, geçmişte yaşanan bu gerilimin de etken olduğunu akıldan bulundurmamak gereklidir.

II. Murad'ın bir kez daha tahta oturmasından sonra, 1448'de Macar Kralı Hunyadi Yanoş'un öncülüğünde Osmanlı Devleti'ne karşı kurulan ittifak, Kosova'da (II. Kosova Savaşı) bir kez daha yenilgiye uğratıldı.

1451'de II. Murad'ın ölümü üzerine bu kez II. Mehmed, 1481'deki ölümüne kadar kalacağı tahta kesin biçimde geçti.

II. Mehmed (Fatih Sultan Mehmed) Devri

İstanbul'un Fethinden Önce II. Mehmed'in Dış Politikası

II. Mehmed'in 18 Şubat 1451'de tahta çıkmasının hemen ardından Osmanlı Devleti'yle sınırı olan devletlerin hepsinin Edirne'ye tebrik amacıyla elçiler yolladığı bilinmektedir. Elçi yollayanlar arasında Bizans İmparatoru, Trabzon Rum İmparatoru, Sırp Kralı, Macar Kralı, Mora Despotları, Eflak, Raguza (Dubrovnik), Ceneviz, Midilli, Sakız, Rodos ve Galata'daki Ceneviz kolonisinin temsilcileri vardı. Padişah bu elçileri memnuniyetle kabul etti. Çünkü, evvelce uzaklaştırıldığı tahttaki gücünü sağlamlaştırana kadar dışarıda bir sorunla karşılaşmak istemiyordu.

İstanbul'un fetih hazırlıklarını tamamlayana kadar geçen kısa süre içinde, II. Mehmed, statüko yanlısı bir siyaset izledi. Diplomasiyi başarıyla kullandı. Bu çerçevede, Sırp kralı Georges Brankoviç'in kızı ve üvey annesi (II. Murad'ın eşi) Mara'yı, bir iyi niyet göstergesi olarak, Sırbistan Sarayı'na geri gönderdi. Macarlarla 3 yıllık bir barış anlaşması yapıldı. II. Mehmed Bizans'a karşı ise gayet "pragmatik" bir yaklaşım benimsedi. Bizans'tan gelen elçilere, diğer tüm elçilerden daha iyi davrandı. İki devlet arasındaki anlaşmanın hükümlerine, yaşadığı sürece uyacağına yemin etti. Ayrıca, Bizans'ın elinde tutulan I. Bayezid'in torunlarından Orhan'ın orada tutulmaya devam etmesi için Bizans tarafından talep edilen 300 bin akçayı ödedi. Bizanslıların Orhan'ı serbest bırakmaları durumunda, tahtına karşı bir tehdit oluşmasından endişe ediyordu.

Avrupa Devletlerinin II. Mehmed'e Bakışı

Pek çok Avrupa kralı II. Murad gibi tecrübeli bir hükümdarın yerine genç ve iç muhalefetle karşı karşıya olan bir hükümdarın geçmesini memnuniyetle karşıladılar. İlk tahta geçişinde bir yeniçeri isyanı ile tahttan geri çekilmek zorunda kalması nedeniyle onu "acemi" bir idareci olarak nitelendirmekteydiler. Bu sebeple, Osmanlı Devleti'nden yeni bir tehdit algılamadılar. Bu da onları, Osmanlı Devleti'ne karşı yeniden harekete geçmekten alıkoymdu.

Karamanoğlu Sorunu

Avrupa'da "hareketsizlik" varken, evvelce olduğu gibi, tahta yeni padişah geçer geçmez Karamanoğlu İbrahim Bey; Aydın, Germiyan ve Menteşeoğlu ailelerinden de bazılarını yanlarına alarak Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandı. Hatta Venedik'le bir ittifak arayışı içine girdi.

II. Mehmed Karamanoğulları'na karşı sefere çıkmadan önce, Batı'dan gelebilecek eş zamanlı bir saldırı olasılığını ortadan kaldırmak amacıyla Alacahisar civarını Sırp'lara, Çorlu civarını da Bizans'a bırakan anlaşmalar yaptı.

Ardından, II. Mehmed Karamanoğulları üzerine yürüdü. Güçlü Osmanlı ordusu karşısında İbrahim Bey barış istemek zorunda kaldı. II. Mehmed Karamanoğullarıyla uzun süreli bir mücadeleye girerek, ordusunu yıpratmak istemiyordu. Asıl hedefi Konstantiniyye'yi (İstanbul'u) ele geçirmektir. Dolayısıyla, Akşehir, Beyşehir ve Seydişehir'i Osmanlı'ya bırakan bir anlaşmayı kabul etti. Anlaşmaya göre ayrıca İbrahim Bey kızını II. Mehmed'e eş olarak verdi. Anlaşmaya rağmen II. Mehmed, Karamanoğulları'nın ileride tekrar ayaklanabileceğini biliyor ve mutlaka ortadan kaldırılması gerektiğine inanıyordu. Şu beyiti söylemiştir: "Bizimle Saltanat lâfin edermiş ol Karamanî / Hûda fırsat verirse ger kara yere Karamanî". (II. Mehmed, Avni mahlasını kullanmaktaydı).

Konstantiniyye'nin Fetih Nedenleri

II. Mehmed'in İstanbul'u ele geçirmek istemesinin arkasındaki en temel neden, Roma İmparatorluğu'nu kendi hükmü altında yeniden canlandırmak istemesidir. Bu yaklaşımı İstanbul'un ele geçirilmesinden sonra izlenecek fetih stratejisinde açıkça görmek mümkündür. Fetihten sonra önce Bizans tahtında hak iddia edebilecek bütün hanedanları ortadan kaldırmıştır. Dönemin tarihlerinde, "Rum sınıfında tekfûr adında bir adam bırakmadı" ifadesi bu sebeple kullanılmıştır. İleriki yıllarda Trabzon Rum İmparatorluğu'nu, Mora'da Paleologlarla akraba olan despotları ve nihayet Bizans'a bağlı olan güney Kıbrıs limanlarını ele geçirecektir.

Demek ki, II. Mehmed Osmanlı Devleti'ni Roma mirası üzerinde yükseltmek istemektedir. Bu amacın gerçekleşebilmesi için Konstantinapolis'in ele geçirilmesi gerekir. Çünkü burası Roma'nın son başkentidir.

İkinci bir neden stratejiktir. Konstantinapolis Osmanlı Devleti'nin Rumeli ve Anadolu topraklarının tam merkezinde yer almaktadır. Devletin ülkesel bütünlüğünün sağlanması için buranın ele geçirilmesi stratejik bir gerekliliktir.

Üçüncü neden kişiseldir. II. Mehmed evvelce çıkartıldığı tahttan, Çandarlı Halil Paşa'nın önderliğini yaptığı "dışarıda barışçı politikalar izlemekten yana olan statükocu" grubun körüklediği bir yeniçeri ayaklanması sonucunda uzaklaştırılmıştır. II. Mehmed iktidarının temel dayanağı olan askerinin güvenini kazanmak için büyük bir zafere imza atma ihtiyacı duymaktaydı. Bu anlayışını bütün saltanatı boyunca da göreceğiz. Barışçıl - "statükocu" anlayışı bir kenara bırakarak, gaza politikasına bir dönüş yapmıştır. Nitekim, İstanbul'un kuşatılmasından önce yapılan tartışmalarda kuşatmayı "Hıristiyanları Osmanlı Devleti'ne karşı harekete geçirecek bir eylem" olarak gören ve karşı çıkan Çandarlı Halil Paşa'yı fetihten hemen sonra görevden alacak ve idam ettirecektir. II. Mehmed böylece hem 1444'ün intikamını alacak, hem köklü ailelerden gelen sadrazam geleneğine son vererek, kapıkulu kökenli sadrazam geleneğini başlatacak, hem de gaza politikasına kesin kez yönelecektir.

Bizansla Savaşın Görünüşteki Nedenleri

II. Mehmed bu temel nedenlerden ötürü Konstantiniyye'yi ele geçirmeye kararlıydı. Ama Bizans'la yapılmış anlaşmalar nedeniyle kolayca saldıramıyordu. Önce I. Bayezid'in yaptırdığı Anadolu Hisarı'nın tam karşısına, 1452'de İstanbul Boğazı'nın Avrupa yakasına, Rumelihisarı'nı inşa ederek, Bizans'ı kışkırttı. Ardından da bir bahane beklemeye başladı. O bahane 1452 sonunda ortaya çıkacaktır.

Silivri civarında koyunlarını otlatan Türklerden bazıları, tarlalara zarar verdikleri gerekçesiyle bölgedeki Bizanslılar tarafından dövülmüştü. Münakaşa bir kavgaya dönüştü ve iki taraftan ölenler oldu. II. Mehmed hiddetlenerek, olayın meydana geldiği köydeki 40 kadar Rum'u öldürttü. Bunun üzerine Bizans İmparatoru İstanbul'un kapılarını kapattı. Kentte, aralarında sipahilerin de bulunduğu Türkleri hapsedti. Sonra II. Mehmed'e bir elçi heyeti yollayarak, eğer kente bir saldırı niyeti varsa Bizans'ın kendini savunacağını ilettiler. Bunun üzerine II. Mehmed Bizans'a savaş ilan etti.

6 Nisan-29 Mayıs 1453 arasında 52 gün süren kuşatmadan sonra Konstantiniyye düştü. Kahırla ele geçirilen (teslim olmadığı için güç kullanılarak feth edilen yerler için "kahırla ele geçirmek" tabiri kullanılmaktaydı) kentin ganimeti, şer'i hukuka uygun olarak 3 gün yağma edildi. Yağma izninin ardında, askerin tam desteğini kazanmak isteyen II. Mehmed'in kişisel isteğinin olduğu da düşünülebilir.

Fetihten sonra Dış Politika

Konstantiniyye'nin fethinden sonra kendisine "Fatih" unvanı verilen II. Mehmed'in 1453'ten sonraki dış ilişkileri Venedik, Balkanlar ve Anadolu olmak üzere 3 noktada gelişti. Her ne kadar gaza politikasından yana olsa da, aynı zamanda pragmatik bir zekası olan Fatih, güçlü bir donanmaya sahip olmadığı için, dönemin en önemli deniz gücü olan Venedik'le uzun süre çatışmaktan kaçındı. (Ama savaş 1462'de kaçınılmaz hale gelecektir). 1454'de Venedik'le bir anlaşma yaparak Venedikli tüccara kapitülasyonlar verdi. Venedik tacirlerine İstanbul'a mal getirip götürme ayrıcalığı %2 gümrük ödemeleri kaydıyla tanındı. İstanbul'da bir Venedik Balyozu'nun (Venedik elçisi-Balio) oturmasına izin verildi. Ayrıca, Osmanlı Devleti'ne haraç ödemek kaydıyla Adalarda (Ege adaları) Venediklilere ve Kırım'da Cenevizlilere ticaret yapma ayrıcalığı verildi.

Batı'da Venedik'le Rekabet

Fatih, 1454-1463 döneminde Balkan hakimiyetini tamamen sağladı. 1454 ve 1455'te iki seferle Sırbistan'ı tamamen Osmanlı İmparatorluğu'na bağladı. 1459'daki seferde ise ilhak etti. (Sırp Despotluğunu ortadan kaldırdı).

1458 ve 1460 seferleriyle Mora'yı işgal ettiyse de, bazı kaleleri ele geçiremeyen Fatih, 1463'de Venedik ile bir savaşa girişti. 1463-79 arasında devam eden bu savaş, Osmanlı lehine hükümler içeren bir barış anlaşmasıyla sona erecektir.

Fatih 1463'de Bosna'yı ele geçirdi. Ardından Macarlarla savaşa tutuştu. Macarlar, bir yandan Venedikliler ve Arnavutluk'ta İskender Bey ile diğer taraftan da, Anadolu'da Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan ile ittifaka girdiler. Osmanlı Devleti bir kez daha "iki cephe savaş" tehdidini yaşamaya başlamıştı. Bu durumda bir yandan savaşa devam ederken, savunmaya ağırlık verdi. Venedik donanmasının Çanakkale Boğazı'nı geçerek, İstanbul'a saldırmasını engellemek için Kilitbahir ve Kale-i Sultaniye kalelerini 1464'te yaptırdı. İstanbul'un Kadırga

limanında tersane kurdurdu ve donanmayı güçlendirdi. Arnavutluk'a bizzat sefer yaptı ve İskender Bey'i ortadan kaldırdı.

Anadolu'da Akkoyunlular ile Mücadele

Batı'da Venedik ve müttefikleriyle savaş devam ederken Anadolu'da Karamanoğulları bir kez daha ayaklandı. 1452'den "yarım kalmış bir hesabı" bulunan Fatih 1468'de Karamanoğlu Beyliği'ni ortadan kaldırdı ve ülkesine kattı.

Bölgedeki karışıklıktan yararlanan, İran hakimi Akoyunlu hükümdarı Uzun Hasan bir yandan Venedik'le ittifak arayışı içine girmiş bir yandan da Anadolu'daki Türkmenleri kışkırtmaya başlamıştı. Anadolu yeni bir Timur tehlikesiyle karşı karşıya kalabilirdi. 1472'de Venedik, Rodos ve Kıbrıs Şövalyeleri ile Uzun Hasan arasında ittifak kuruldu. Söz konusu ittifaka göre Uzun Hasan 30.000 kişilik bir kuvvet tahsis edecek, Venedik de güçlü bir donanma ve ateşli silahlarla donatılmış bir ordu gönderecekti. Birleşik ordu, Osmanlı Devleti'nin üzerine yürüyecekti. Uzun Hasan ilk adım olarak 1472'de Tokat'ı ele geçirdi ve yağmaladı. Akşehir'e kadar sokuldu. Bunun üzerine Fatih Akkoyunlular üzerine yürüdü ve Otlukbeli Savaşı'nda (1473) Uzun Hasan'ı mağlup etti. Uzun Hasan bir daha Osmanlı topraklarına saldırmamayı kabul ettiği bir barış anlaşması yaptı ve İran'a geri çekildi.

Venedik'le Barış

Akkoyunlu tehdidi ortadan kaldırıldıktan sonra, Fatih Batıya dönerek, 1463'ten beri çatışma halinde olduğu Venedik'le ilgilendi. Arnavutluk'ta Venedik'in elinde bulunan İşkodra'yı 1474 ve 1478'de iki kez muhasara etti. 1478'de Venedik'le barış anlaşması yapıldı. Buna göre, Akçahisar, İşkodra ile Limni ve Eğriboz adaları Osmanlı Devleti'ne verildi. Venedik'in yıllık vergi ödemesi kararlaştırıldı. Karşılığında da, eskisi gibi Venedik'e, Osmanlı topraklarında ticaret serbestisi tanındı.

Venedik'le barış sağlandıktan sonra, Osmanlı Devleti'ne karşı birleşen güçlerden Rodos Şövalyeleri üzerine sefere çıkıldı. 1480'de Rodos'a çıkarma yapıldı ama ada ele geçirilemedi. Aynı yıl Gedik Ahmet Paşa İtalya'da Otranto'yu ele geçirdi.

Karadeniz Bölgesi'nde İlerleme

1460-1475 döneminde Karadeniz bölgesindeki fetihler de devam etti. 1459'da Amasya, 1461'de Sinop ve Trabzon ele geçirildi. Trabzon Rum İmparatorluğu'na son verildi. 1475'de Kefe feth edildi. Kırım Hanlığı Osmanlı Devleti'ne tabi kılındı.

Fatih Sultan Mehmed 1481'de öldü. Ölümüyle İtalya seferi fikri yarım kaldı. Oğlu II. Bayezid babasının gaza politikasını aynı hızla devam ettiremeyecektir.